

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo: „Angeljček“

Štev. 2.

V Ljubljani, 1. februarija 1901.

Leto XXXI.

Ledene rože...

Zima na oknu
Riše cvetice...
Dete si v sobi
Briše solzice.

„Kdo bi vas ljubil,
Kdo vas nabiral...
Solzo v očesu
Bi si otiral —“

„Aj, ve cvetenke
Rožice hladne...
Pa mi ve niste —
Znanilke pomladne?“

„A le cvetite
Rože ledene —
Saj vam premalo
Cvetje povene!“

„Nimate vônja,
Barve nobene,
Krilca srebrna
So skorje ledene.“

„Solnce vas z žarki
Bo poljubilo...
Vaše očesce —
Bo se solzilo.“

„In na livado
Solza bo pála,
Tamo bo roža
Primula vstala...“

„In bo zapela
Tam na livadi,
Pesem veselo
V pozdrav pomladi!“

Emerika Savinska.

Hajduki.

Ako še niste videli velikih zametov, gotovo poznate one male, ki se napravijo ob hišah, kedar sneži celo noč ... od megle-nega večera do hladnega jutra ... in poje trda, ledena burja svojo poznano vam pesem, katere tankih, rezkih glasov se bojé zlasti siromaki v oguljenih, luknjičastih, lahkih oblekah in slabih, razpokanih, razpadajočih kočicah s pred vetrom šklepetajočimi, razbitimi, za silo s papirjem zadelanimi okni in z mehkim mahom zamaše-nimi špranjami ...

Mislím one majhne zamete, ki ste jih videli, ko ste priskakljali na jutro na hišni prag, komaj površno opravljeni, in ste zopet odhiteli v hišo, plo-skajoč z rokami:

„Mama! Sneg ... nov снег!“

„Da, снег! Snežilo je vso noč — —“

„In zameti, mama! Ali ste jih videli, koliki so pred hišo?“

„Tudi zameti ... da.“

V svoji domišljiji ste jih povečali, te v resnici komaj imena vredne zamete.

Toda zunaj na prosti, odprti ravni, na ravni namreč, kjer ni drevja in grmja, ampak samo nekoliko grap in hribčkov, da se igra lahko burja s snegom po svoji volji na nji lasten divji način, se napravijo veliko večji zameti kakor okrog vaših hiš.

Razposajena burja grabi na višje ležečih krajih снег, se smeje s cvi-lečim, zateglim žvižgom svojim igram in znaša снег, vrteč in sukajoč ga, v kotanje in obcestne jarke.

Zameti rastejo, снег pada, a burja brije in se krohoče ...

Taka ravan je pri Poljanah; razprostira se v okrožju cerkvice sv. Marjete.

* * *

Iz Poljan oddrda dan za dnevom ob štirih popoldne pošta, a zjutraj ob sedmih se vrača.

Na težkem, odprtem poštnem vozu sedi po navadi postiljon sam poleg par zabojev, na glavi postiljonsko kapico, med nogami bič, v rokah vajete ..

Pred vozom pa teče v lahkem trabu rudečkast konj, glavo pokoncu noseč, kakor da misli le na to, da opravlja kos državnega posla.

Oba — konj in postiljon se veselita tople pomladi, pričakujeta z ne-strpnostjo kukovičjega glasu, si iščeta sence pod ob cesti rastočimi drevesi pred poletno vročino, a strah ju je vlažne jeseni in mrzle zime.

Tisto leto je bila jesen suha, solnčna, lepa do srede oktobra. A ko smo vstali nekoč sredi tega meseca in pogledali skozi okna, je vel suh veter čez širno, prostrano poljano tam s hladnega severa, listje je odpadalo, in jata črnih krokarjev je letela zmrazilo in mrtvo čez ravan.

Veter je potihnil. Obzorje so zaprle goste, sive megle, nebo so prepregli oblaki.

In rosil je gost, droben dež kakor iz sita. A te drobne, komaj vidne deževne kapljice so se debelile, povečavale, in polagoma je lilo iz temnosivih oblakov. Pritisnila je iznova burja, naletavale so posamezne snežinke, a ko so se raztrgali in razpršili oblaki, in so se vzdignile megle, smo videli s snegom pobeljene planine.

Ta sneg je sicer skopnel, osušila so se tla, posijalo je solnce ... A čez nekaj časa je začelo iznova deževati. In sedaj je deževalo nepretrgoma. Včasih so se pričeli sicer oblaki trgati, megle se umikati, nebo se je jasnilo ... A premislili so se oblaki, premislile se megle, premislilo se solnce. Zaprli in zakrili so nebo, in solnce se je skrilo. Padale so kaplje, zdaj tu ena, zdaj tam ena — —, a kakor da bi jih zabavalo padanje na že itak razmočeno zemljo, kakor da bi se zarotile zabiti v blato in uničiti krvavo-rudeče jesensko listje, padale so vedno pogosteje, vedno hitreje ...

Deževalo je zopet.

Postiljon se je oblekel v plašč in vrgel konju čez pleča kos nepremočljivega, črnega platna. Stisnil se je v plašč, ogrnil čez noge z odejo, a konj je povesil glavo.

Je li imel zlo slutnjo, da se pričnó slaba pota, slabi časi zanj in za gospodarja? — —

Tako sta čakala zime.

In prišli so prej, kakor je kdo pričakoval, dnevi burje in snega, ko je snežilo z nizko nad zemljo visečega neba dan in noč ... noč in dan.

Padale so snežinke drobne, bele zvezdice ali pa velike, kosaste plahtice, zakrivale poljano, zametavale ceste in pota, se vsedale na prazni prostor ob oknih cerkvice sv. Marjete in v malih gručah ponosno gledale na tovarišice na tleh.

Brila je burja, ledena in ostra, ki se zajé v meso in kosti.

Postiljon in konj sta vozila pošto kakor prej. Postiljon se je zavil, da so mu gledale samo oči iz dolgega, težkega površnika, in pustil, da je polegal sneg na njegovo z bledo-rudečim trakom obšito kapo in na njegovo telo.

Konj je vlekel sani po svoji moči; tudi on je pripustil radovoljno, da so se mu kopičile na konjski opravi snežinke. Nekaj pa mu jih je padalo naravnost na život; te je talil s svojo telesno toploto. A ko so mu polzele po lepo okroglem truplu navzdol, jih je skušal oledeniti ledeni burjin dih. Včasih je stresel s svojo od pobitosti povešeno glavo, da so zapeli kraguljčki sredi mraza in snega, kakor smeh hudomušnih, med hišami se kepa-jočih otrok; z glavo stresnivši je zahrkal, da so se mu stresle z ivjem obdane nozdrvi, kot da bi hotel reči:

„Brr! Mrzlo je ... In pot, pot ...!“

Nekaj sličnega si je mislil i postiljon, ko je čul konjevo hrkanje in ga opomnil z vajeti, naj se požuri.

„A ljubi moj konjiček! še mrzleje bode“, je modroval na tihem pri sebi. „Verjemi mi: še mrzleje bode ... Ptički so zapustili gozde — povej mi, dragi

moj, kje vidiš kakega zunaj vasi? V vasi so in natepajo okoli hiš. In jaz pravim: še mrzleje bode ... Hudo šele pride ... Kaj to! Clovek se stisne, pa je!“ — In stisnil se je.

Pred njim, za njim, povsod okrog njega so padale snežinke, goste, druga poleg druge, naglo, druga za drugo, da je komaj razložil natanko konja, a nad sabo ni videl ničesar kot mrak in vrvenje snežink.

Ako je gledal pred-se, stisnjen v suknjo, se mu je zdelo, da se vzdigujejo vse te snežinke, ki se spuščajo tik pred njim na tla, nekoliko na strani od njega ...

Ko je pritisnil mraz z vso silo, si je naročil nekoč, predno se je odsankal proti Poljanam, pri „poštarju“ kozarček slivovke. Izpil ga je in zdelo se mu je, kakor da pije živo, vročo kri, zdelo se mu je, da se mu pretaka iz žile v žilo goreč ogenj, ki se mu razliva po vsem telesu.

Vedel je že prej o blagodejnem vplivu slivovke napram mrazu, a da ima tako moč ...! Ne — tega ni znal.

Pozval je še en kozarček, in čimbolj je pil, tem topleje mu je prihajalo. Čutil je, da mu dohajajo od nekod novi toki krvi, ki mu silijo v obraz, v glavo, ki ga grejejo.

Ko se je sankal proti domu, tesno zavito v površnik in stisnjen, mu je bilo tako prijetno gorko, kakor še nikdar.

Njegov duh je nehal misliti; prekinil je vsako delovanje. Le ena misel ga je navdajala, misel, da mu je gorko sredi zime.

V tem sladkem, opojnem čuvstvu je zaprl oči in se naslajal in kopel v zavesti, da mu je toplo. Kakor v sanjah je zamrmral včasih, pač samo iz navade: Hi ... hi!

Toda konja ni bilo treba priganjati. Med metežem snežink in zavijanjem burje je dirjal, kolikor je mogel, po odmetani, a vedno s svežim snegom sproti zameteni cesti. Morda je slutil, da bi bil sam na škodi, ko bi se ustavil sredi poti. Zato se je žuril, ko se je razmajal in razgnal, le za nekaj hipov je zmanjšal tu in tam korak, da se je oddahnil malo.

Postiljonu na saneh pa je bilo nekako tako kakor vam, kedar dremljete zvečer v temni sobi poleg zakurjene peči ter slišite trkanje s snegom obloženih vej pod kapom stoječe jablane ob okno vsled pritiska burje in čujete, kako prižvižga le-ta izza vogla s svojim tankim, ostrim: zi-i-i ...

Naslednjega zloga ne slišite več, ker je že odpihala k sosеду ...

A tam pod cerkvico sv. Marjete so zaškripale sani, konj se je ustavil in postiljon je zletel s prevrnjenega voza naravnost v debelo zapali sneg.

Na saneh se je skrčil in omotal tako, da mu ni mogla uhajati lastna toplota, nekaj ga je grela tudi rakija, in ker je bilo izven njega mrzlo, zraven tudi jednolično in vreme uspavalno, je zadremal in malo je manjkalo, da ni spal že trdno.

Iz spanca in dremanja pa ga je vzbudil padec raz sani.

Vstrašil se je, se izkopal kakor blisk naglo iz snega ter potegnil z roko čez oči ... A videl ni ničesar, niti prevrnjenega voza, le snežinke so mu plesale pred očmi po taktu burje in se mu vsedale na trepalnice.

Tedaj mu je šinila v glavo misel o človeški zlobi. Kako tudi ne? Ravna pot — pameten konj — in ... in on se prevrne v sneg ...

Konečno: ali se ni kaj takega pripetilo že stokrat?

Burja je zavijala, žvižgala, in njemu se je čulo, kakor da bi prihajal izza sv. Marjete tanek, dolg pisk ...

Vzbudil se mu je čut samoobrambe, čut egoističen, samoljuben, da je njegovo življenje več vredno kot tuje blago.

Z neverjetno spretnostjo in naglico je odpel na prečnici sani pripete vrvi, odvezal konja še spredaj na koncu ojesa, ga zajahal, sunil s škornjami v tanko in zdirjal proti Poljanam ...

On sam sicer ni videl ceste Videl ni sploh ničesar in se tudi ni zmenil za nič, niti za to, da je razkazovala na poljani burja svojo moč, da se mu je odpela suknja, in da je pustil odejo v snegu. Brigal se ni mnogo za to, da se mu je pričel tajati sneg, ki mu je zlezal pri padcu za vrat. Hotel se je le oddaljiti od mesta, kjer ga je zadela nesreča. Zatorej le naprej .. naprej ... Da ga ne prinese njegov konj, pametna žival, nikamor drugam kakor v Poljane, bi lahko stavil.

Ko se je pripodil v vas, se je zvedela po bliskovo po vseh Poljanah vest, da so napali pod sv. Marjeto hajduki pošto in jo prevrnili. Ob enem s to vestjo se je razširil tudi županov ukaz, da se naj zberó vsi odrasli moški oboroženi pred njegovo hišo, da otmo oropane pošne stvari in polové roparje.

Zbrala se jih je cela kopa, eni s puškami, drugi s sekirami, neki pa so imeli samo debele gorjače.

Pod županovim vodstvom so gazili sneg proti sv. Marjeti in otepali s sukenj snežinke.

Med njimi je stopal i postiljon.

Med potjo v Poljane ni občutil mraza, ker je bil čisto vtopljen v misli o svoji nesreči, tem bolj ga je zeblo sedaj. Pri jezdarenju se je razgalil ter izgubil gorkoto; žganje ga pa tudi ni več grelo.

Mislil je iznova in iznova, kako je to prišlo.

Kako?

Tega ni vedel ...

Spominjal se je le, da mu je bilo toplo na vozu, da se je vozil lépo, da je dremal in sanjal, a naenkrat so zaškrtale sani in on je bil v snegu. Da se je izkobacal iz njega, a videl ni družega kot sneg. Da je čul od svete Marjete sém pritajen, zategel žvižg in da je takrat zbežal na konju — —

Saj pozna natanko one poluglasne žvižge, saj pozna delovanje hajdukov

Kolikokrat mu je pravila mati o njih! Prišli so po noči, oboroženi z dvocevkami, samokresi in handžari, ter plenili hiše, pridrli so po dnevi kakor vzrastli iz tal in vpričo vseh odnašali njihovo imetje.

In na pošte imajo že od nekdaj piko.

Naposled: bežite vendar! On, star postiljon, da bi se prevrnil sredi ceste kar tako sam od sebe! Ne verujte vendar kaj takega!

V tem smislu je odgovarjal tudi svojim spremljevalcem.

„Pa povej nam: kaki so bili in koliko jih je bilo?“

„Hm ... Mislite, da sem jih imel čas gledati? Kaj pa tudi vidite v ti burji?“

„To je res.“

„In jih nisi skušal odpoditi sam?“

„Zahvalite Boga in sv. Marjeto na hribčku, da sem rešil vsaj konja, da niso i tega odvedli. A kaj bi tudi napravil sam proti njim? Ali ménite, da so hajduške svinčenke prijetne?“

„Prav ima!“ so zamrmrali nekateri.

Pred hribčkom sv. Marjete so se ločili. Polovica jih je šla po cesti naprej, druga polovica se je gugala povprek čez sneg, da bi prišli od zadej k cerkvici in izza hrbta napali hajduke ali pa jim prestrigli pot, ako bi hoteli uteči na ono stran, od koder so prišli, saj je čul postiljon od cerkvice pisk, njihovo znamenje.

Odslej so korakali tiho. Čim bolj so se bližali, tem opreznejši so bili. Stisnili so krepko v dlani gorjače in toporišča sekir, napeli so puške. Puško je imel tudi župan Fugina. Ko je napel petelinčka, je izprevidel, da je pozabil v prvem strahu in naglici nabasati puško, da je pustil doma tudi strelne kapice, prah in drobni svinec. Toda nič ne dé. Tudi nenabita puška je dobra za strah. Okoli obrazov jim je zvizdala burja ter jim naganjala sneg v oči, a oni so prisegali na tihem v svoji duši, da ne bode pozelel hajduk, ki jim pride v pesti, nikdar več napadati poštnih vozov in uničevati pisem, ki jim jih pišejo s toplimi besedami in gorečim srcem znanci in sorodniki iz daljne tujine.

Gorjé jim, ako jih dobé!

„Gorjé! Gorjé!“ je prisegal i postiljon, ko je mencal po snegu.

„Gorjé vam! Zaradi vas moram prezebat.“

Mislil je, kako mu je bilo danes toplo na vozu — —.

Prišli so vozu na dva koraka blizu. A skozi vrvenje snežink so videli le vozov obris in tenko sneženo plast na njem. Obstali so in napenjali oči, kje bi bili hajduki.

„Ni jih!“ se oglasi eden.

„Za njimi! Ušli so“, pridene drugi.

A ko so skočili k vozu, so zapazili, da so še naloženi zaboji in da ni noben predal odprt s silo.

„Čudno! na vozu je vse v redu“, jih je reklo nekaj.

„Zbali so se nas, ker jim je postiljon ušel“, se je slišal močan, debel glas.

„Gotovo“, mu je pritrdil nekdo. „Poglejmo, kam so se obrnili! Vsa sled še ne more biti zametena.“

In preiskovali so sneg in cesto, a sledu niso našli nikjer. Prišla je tudi druga polovica od cerkvice doli in naznanila, da ni hajdukov nikjer, a tudi nobenega sledu o njih.

Pregledovali so nato skupno zasneženo ravan in cesto in ah! prišli so do zaključka: „Voz se je prevrnil ob zametih.“

In potem?

Prvi je zinil Molčev Jurij, češ:

„Meni se je takoj zdelo, da se je postiljonu le sanjalo.“

Predno so pa dospeli v Poljane, se je zdelo isto vsem, razen postiljonu.

J. M.

Basni o levu.

Po Ezopu, Lafontainu in Krilovu priredil Brinjos.

1. Lev in lisica.

Lisica je šla služiti levu. Dogovorila sta se, da bo lisica divjačino zasledovala, a lev jo bo raztrgal. Plen pa sta si delila po razmerju svojega stanu.

Seve, lisica je dobivala potemtakem le majhne kosce mesa.

Bila je zategadelj nezadovoljna in je odpovedala levu službo.

Sklenila je, da bo hodila odsihdob sama na lov. In res, splazila se je meni nič tebi nič med čredo ovac, da bi si izbrala tečno večerjo. Toda pastirji so jo zasačili in z gorjačami pobili.

Boljše, da si na varnem sluga, kakor gospod, kateremu nevarnost žuga.

Ezop.*)

2. Lev, volk in lisica.

Lev se je bil postaral in je ležal bolan v svojem brlogu. Vse živali so ga posetile, le lisice ni bilo. Volku se je zdela ta priložnost ugodna, da bi očrnil svojo največjo sovražnico. Stopil je torej pred leva in mu tožil lisico, češ, le ošabnost in zaničevanje je krivo, da ne pride potuhnjenka gledat in tolažiti svojega bolnega gospoda in kralja.

Volk še ni končal svoje zlobne govorice, kar vstopi lisica, ki je še ujela zadnje besede svojega obrekovalca. Ustrašila se je sicer plamenečih oči razsrjenega kralja, toda izmislila si je takoj zvijačo.

Ponižno se prikloni navihana rjavka mogočnemu levu in sladko beseduje: „O, kralj naš ljubi in slavn! Nimaš ga služabnika, ki bi bil bolj potrtr kakor jaz, ko sem slišala o tvoji bolezni. Mislila in tuhtala sem noč in dan, kaj bi utegnilo pomagati našemu ljubemu vladarju. In naposled sem našla zdravilo, ki ti gotovo prežene bolezen.“

*) Ezop je bil prvi pesnik, ki je zlagal basni. Zanesljivih podatkov o njegovem življenju nimamo. Herodot in Plutarh pripovedujeta, da je živel na Grškem v 6. stoletju pred Kr. roj. v dōbi sedmih modrijanov. Telesa je bil neki grbastega in grdo sključenega ter živel je baje delj časa kot suženj na otoku Samosu. A odtod ga je pozval na svoj dvor lidjski kralj Krez. Ko ga je le-ta poslal nekdej na Grško, je razžalil narod v Delfi, in vrgli so ga raz skalo, da se je ubil. — Gotovo je, da Ezop svojih basni ni nikdar sam zapisaval, ampak da so se delj časa ohranjevale le po ustnem izročilu. Demetrij Falerej je bil prvi, o katerem vemo, da je zbral in zapisal Ezopove basni.

Pis.

Ko sliši lev te besede, mine ga vsa jeza in hlastno povpraša lisico: „Povej mi to zdravilo, kje si ga našla?“

„Ovij svoj trebuh in svoja rebra“, pravi lisica, „v toplo kožo, ki si jo potegnil z volka. To ti bo pomagalo!“

Lev se razveseli in ukaže, da naj volka takoj živega oderó. In lisica je sama pomagala pri tem opraviilu ter je pošepetala volku v uho: „Kdor drugim jamo koplje, sam v njo pade.“

Ežop.

Nevarno igranje.

(K sliki.)

Navadni pregovor pravi, da so miške takrat dobre volje, kadar ni mačke doma. Pridejati bi mu pa smeli še nov pregovor, ki bi svetu oznanjal, da so tudi mačke dobre volje, kadar ni človeka doma. Posebno si ob taki priliki rade privoščijo kako izredno veselje v gosposkih hišah, kjer jim že itak bolj strežejo.

Naj le to objavim, kaj so počenjale unkrat v gradu, ki je blizu naše vasi. Kmalu po božiču so se grajski odpeljali neko popoldne na poset k prijateljski obitelji. Otroci so sicer prosili mamo, naj bi smeli s seboj vzeti tudi mucke, ki so tako krotke in prikupne. A materi ta predlog nadležnih otrok ni bil kar nič všeč, češ, kdo bo neki pazil še na mačke, ko je že z otroci tolik križ, če jih kdo hoče vzdržati v pravem redu. Zato odločno odbijejo prošnjo s pristavkom, ki se je tudi milosrčni deci zdel dovelj opravičevalen: da bi se ne prehladile, naj rajše ostanejo doma na gorkem!

Kaj so potlej počenjale mucke, ko so bile same doma, pač lahko razvidite na sliki, ki je na oni - le strani. Vse igre so poskusile in premetale, ki so jih bili pustili v sobi otroci in odrasli: žogo so premetavale, kocko preobračale ...; še po slikah v knjigi so brskale. Ko so se naveličale skakanja in vsega drugega igranja, spravile so se še na zaboj, ki ga je bil Miklavž prinesel grajskim otrokom in jih presenetil z neko novo igračico. Pa kaj, ko teh mačjih misli ni mogoče uganiti? Ali so stavile, katera bode prva zlezla na zabojček, ali so vadjale, katera pojde odpirat pokrovček, ali pa so kaj drugega ugibale, da bi boljše porabile svojo prostost, — kdo to vé? Bržkone so pa bile njih misli take, kakor njih glave, namreč — mačkine! In njih delo tako, kakor je razumejo mačke — igranje! A to pot je bilo to mačje igranje opasno in usodno. Zakaj, vam sporočim šele v prihodnji številki. Da boste še bolj radovedni, kaj da utegne biti v zabojčku, vas opozorim, da tam ob strani izpod pokrovčka nekaj ven štrli, kar svedoči, da mora v tej čudni skrinjici biti res kaj posebnega.

(Konec prih.)

Matijakov stric.

(Spisal Fr. — ek.)

II.

Francozi.

koli svečnice je bilo, vsaj meni se zdi tako. Pri Matijakovih se nas je bilo precej zbralo tam okoli peči in strica, ki so bili prenesli svoj sedež in svojo delavnico od mrzlega okna k gorkim pečnicam.

„Stric, kako je bilo pa tačas, ko so bili prišli Francozi k nam?“ popraša Martinkov Matiček, ki je bil včasih tudi med stričevimi gosti in poslušalci. Stric se pa niso zmenili dosti za našo in Maticovo radovednost; kajti opravka jim je bila že zopet dala pipica. „I, ta grča, saj ti ne vleče: človek bi lažje potegnil senen voz v klanec, kakor pa privlekel eno samo šobo dima iz te moje stare grče. Uže vém, kaj ji ni všeč, cevka je počena, nò, saj mi je pa tudi služila od spomladi; tam za Grumovim lazom sem jo bil urezal in komaj prebeckal. Pa naj si malo odpočije ta sajasta tepka, kdo jo bo zmirom trebil, tlačil in nažigal?“

Tako so govorili stric sami s seboj in svojo pipico, ne menèč se za nas, ki smo kaj težko čakali, da bi kaj slišali o Francozih.

„Kaj si rekel in govoril?“ slednjič vendar poprašajo.

„Nič ni govoril in rekel, le tisto bi rad slišal o Francozih, kar ste pravili nam oni dan, ko ni bilo tukaj Matička“, opomni nekdo izmed nas.

„Kaj bi bil tako radoveden in bi bil. Vesel bodi, da nisi videl in poznal tistih lačnih belehlačnežev. Tamkaj mi izberi lepih, tankih šibic, pa le gladke odbiraj, moram zaplesti ta - le jerbas Gregurnovski. Ti, Janezek, pomagaj Matičku, boste prej odbrali. In ti, Nacek, se tudi pripogni: ti pol pesti, oni-le ene pol, malo bo še nabral Francek, malo Tonček, pa bo lepo za eno pest. Pa, kaj je že hotel Matiček, nò, kaj je rekel?“

„O Francozih bi rad menda kaj zvedel“, oglasimo se mi.

Stric pa so vzeli iz rok najbližjemu dečku odbrano šibico in jo ošpičili na debelejšem koncu. Nato so jo potegnili semintja po brezzobih ustih, da se je namočila in ne tako lomila pri krivljenju in pletenju. S šilom so zabodli raztrgani jerbas in sicer s tako silo, da so pri ubadanju trikrat zastokali in se je slišal hripov „hè“ po vsej sobi. Sedaj so pa začeli pripovedovati približno tako-le:

„Kaj sem bil takrat star, fantina pri šestih letih sem bil. Očeta nisem imel več, tje doli na pokopališče so jih bili zanesli, ko sem imel prve irhaste hlačiice, — rajni Luka s Slivice mi je je bil naredil. V tistem času se je v tem kraju dosti govorilo o vojski in le o vojski. Kar ti počí glas, da je po Notranjskem tistih francoskih rdečebadcev kakor listja in trave. Cesarski fantje in vojaki so bili močni, pa dosti psov še volka ujé, pravijo. Zato so se morali umakniti proti Ljubljani tudi naši korajžni fantje.“

„Drugi dan na vse zgodaj pa že zaslišimo trobento peti tudi v naši vasi. Naenkrat je vse vpilo: ‚Francoz je tukaj!‘ Moja rajna mati — Bog jim daj v miru počivati — so hitro odprli skrinjo in pobrali iz nje tiste šmarne petice, ki so jih hranili še od svoje birme, in so jih nesli skrit. Vedeli smo dobro, kaj zná Francoz. Mi, otročaji, pa smo stekli na vas, radovednost past. Tam pred cerkvijo je bilo že vse polno belohlačnežev. Vsak je imel puško čez ramo, pa krivo sablo ob strani. Kar ti priropoče deset do petnajst voz z dolgimi topovi. Ljudje so se strahoma spogledovali, kaj bo sedaj. Eni so si šepetali na uho, da bodo Francozi vse zdrobili: cerkev, hiše in vso vas. Drugi so pa trdili, da ne bo hudega, le vojaki bodo prodajali sitnost po hišah.“

„Komaj so se ustavili prvi Francozi, kar ti pride za temi nov trop, pa še tretji se prikaže. Prav strah nas je bilo, toliko se jih je nateplo. Nazadnje prikalopira na visokem belcu mlad, čvrst vojak, ves obšit z zvezdami, velikimi in manjšimi. Nikamor ne pogleda, samo golo sablo vihti sedaj na to stran, sedaj na ono, tako da bi si bil kmalu sklatil konjski rep, ki ga je imel za kapo. Slednjič se ustavi tik cerkvenih vrat. Ljudje, ki so stali tam, morali so se umikati konju, ki je zanašal svojo zadnjo stran najraje proti njim. Kar zavpije tisti na konju čudno besedo, katere pa nismo umeli mi, menda je bila francoska. Le to smo videli, da so se začeli Francozi drenjati okoli konja in jezdeca. Eni so bili tudi na konjih, eni pa tako. Tisti, ki je imel rep za kapo, je vzel neko pisanje iz kamižole, je prebral glasno in še povedal, kaj in kako se bere na papirju. Sedaj so se pa razšli vojaki po hišah, dosti jih je pa ostalo še pri topovih, menda za stražo.“

„K nam so prišli štirje vojaki, drugam več ali manj, kakor je bila že hiša. Vsi smo rekli: ‚Le potrpiamo z Francozi; saj se bodo kmalu umaknili, cesarskim!‘ Ali cesarskih ni bilo od nikoder, dà, še več smo zvedeli. Tam na cesarskem Dunaju, ali v Ljubljani, pripoznali so Francoze za naše gospodarje.“

„In kako so se vedli, ti prevzetni kozjebradci. Ti nadloga, komaj je stopil v hišo, vrgel je tisto torbo z rame, pa legel na posteljo, kakor bi bila pripravljena zanj. Drugi pa je koračil naravnost v kuhinjo in začel stikati po omari. Ker smo imeli dosti mleka, niso mati nič kaj godrnjali, ko je začel Francoz prste potikati po latvicah in lizati mleko. Pa naj bi bil že lizal, ali kaj je še naredil? Vzel je kar dve latvici mleka z najlepšo smetano in ji je cijazil v sobo. In morda mislite, da je potem pil in jedel mleko? Kaj še; vojaki so malo ‚poštokali‘ po skledah in — lop! zašklenfetala je skleda z mlekom po tleh. Potem pa trešči še drugo na tla, prav takisto. In kar na lepem smo bili ob latvico, in še celo ob dve. Kaj pa mleko? Za dva groša starega denarja bi ne bili dali mati že same smetane, kje pa je bilo še mleko in obe pocinjeni latvici po vrhu? ‚No, kaj bo pa sedaj?‘ popraševali smo se po tihem. Kar ti vstane uni Francoz, ki je bil legel na posteljo, in tovarišem nekaj skozi nos zamrmra. Potem gre iz sobe čez dvorišče na tnaló. Kokoši pa, ki so brskale tam okoli, so završale in ena je tako žalostno zakokodajskala, da se je vsem smilila v srce. Francoz je bil namreč skočil med kuretino in zagrabil najlepšo jarčko, kar jih je bilo pri hiši. Mati so pa za

hišnim vogalom žalostno zaihteli: „Bog nam pomagaj, najlepša čiba je šla, ravno tista grahasta s čopko, ki je znesla vsaki dan jajce; pa kako debelo jajce je zlegla, tam v hlevu pod jaslimi je imela gnezdo.“

„Ali je Francoz kar surovo puto potlej pohrustal?“ vprašamo poslušalci.

„Kaj bo surovo obiral? Čaj nò, bom že povedal, kako in kaj je bilo potlej“, zavrnejo stric ter se malo odkašljajo in začnó nadaljevati:

„Ko so videli mati, da ni več mogoče rešiti jarčke, začeli so se bati, da pride na vrsto tudi rilček, ki je tako milo krulil za koritom v svinjaku. Zato so molčoč šli pripraviti ponev za cvrenje. Francoz pride sedaj res v kuhinjo, nekaj zarentači, vzame ponev z mastjo in hajdi pod — kozolec.“

„Prišedši tje, ozre se vojak malo okoli, premeri z očmi, koliko bi bilo menda do strehe, in začne kuriti. V takem strahu smo bili takrat, da nič tega ne. Pričakovali smo vsak hip, da se bo pokazal na strehi rdeč petelin in bo vse pogorelo. Mati prosijo s povzdignjenimi rokami Francoza, naj ne upepeli kozolca in vse vasi. In misliš, da je kaj maral rokomavh? Otresel je z roko, pa zagrabil ročico pri vozu, da bo udaril ž njo. V tistem strašnem položaju pa pride pod kozolec lep, mlad Francoz s tenkim korobačem v roki. Ko vidi, kaj se godi, brcne z nogo ponev, da se prevrne, in pohodi ogenj. Potem zavpije nad vojakom in ga švrkne s tistim korobačem čez pleča, da se je zganil porednež in glasno zaklel. Nato ga odvede na vas h komandantu. Od tistega dne ni nihče več videl malopridneža v vasi.“

„Kaj ne, stric, uni trije Francozi, ki so ostali še v vaši hiši, so bili pa bolji“, mislili in trdili smo dečki.

„Bolji — bolji? Nò, bili so bolj človeški, ali pa tudi ne“, pripomni stric. „Za drugo bi že še bili, le predolgi prsti so jim bili zrastli, zato jim je prišla vsaka reč prav. Tudi jed jim ni bila nobena všeč, dasi smo jim stregli bolj kakor mlatičem in tericam. Ker smo imeli pri nas tačas domače zajce v hlevu, zavohali so jih kmalu Francozi. Mati so jim morali vse poklati in skuhati ali speči. Enkrat smo jim bili pa le dobro postregli s posebno okusnim zajčkom.“

Stric malo potolčejo s pestjo po jerbasu in pravijo:

„Dobro smo nekoč Francozom postregli, kakor rečeno, z zajčkom, ki pa ni bil ne zajec ne zajka. To je bilo pa tako-le: Pri sosedovih so imeli precej porednega hlapca, ki ni mogel trpeti Francozov. Zato pravi nekega dne moji materi: „Mati sosedova, jaz imam starega zajca, ki ga rad dam belohlačnežem za južino.“ Drugi dan pred poldnem pa prinese mastno, že odrto živalico moji materi. „Ne bom te pozabila, ko bom pekla prešče“, reko mati hlapcu ter vržejo že pripravljeno meso v ponev. Opoludne so vojaki z veliko slastjo oberali pečenko. Pa kaj so jedli tisti dan, nò, kaj? Ne zajčka, ne zajke niso hrustali, ampak starega mačka, s katerim jih je bil pogostil hlapec, modra glavica.“

Mi se spustimo v glasen smeh, pa tudi stric so nategnili usta. Ko smo pa obmolknili, povzemó stric zopet besedo in nadaljujejo:

„Vsake reči je nazadnje vendar konec, pa tudi francoska ošabnost ni bila večna. Ko so todi okoli več kakor tri leta prodajali prevzetnost, zvedeli

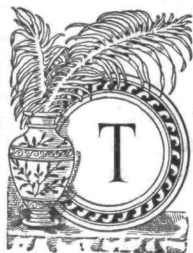
smo nekega dne, da je Rus natepel Francoza. In res je moralo kaj takega biti; kajti zapazili smo, da je vse nekam zbegano med vojaki. Nekega jesenskega dne pa zagrmi in počí cesarski top za Svetim Rokom in debela krogla prižvižga in telebi v sredo gruče francoskih vojakov, ki so se že odpravljali iz vasi. Predno je pa zasvetila večernica, pobrali so bili Francozi svoja šila in kopita. In zadnji čas je bilo; kajti cesarski vojaki so se prikazovali od vseh strani. Francozi, kateri niso bili odnesli še peté, so bili ujeti ali ubiti. Na vasi pa so se ustavili naši vojaki, katere smo pozdravili in sprejeli z velikim veseljem.“

„Bog bodi zahvaljen, da smo prišli zopet pod cesarski Dunaj“, pristavijo še stric ter vržejo po sobi zakrpani jerbas rajne Gregurnovke.

Nevoščljivost.

Legenda. Zapisal F. S. Pavletov.

ako nekako je bilo:

Nekoč je živela tam za devetimi gorami in tam za devetimi vodami stara ženica. Ni bila dobra. Nevoščljivost jo je mučila tako, da bi kmalu ne bila privoščila svojim sosedom dnevne svetlobe in sence. Če je potrkal berač na njena vrata, to jo je moral pobrati! Bog ne daj, da bi bil dobil kruha, jedi ali vsaj prijazno besedico. Kaj še! — Nič in še ozmerjan je bil po vrhu. Če je pa videla koga premožnejšega, nego je bila sama, najrajše bi bila vse kar sama spravila.

Njeno srce ni bilo lepo. Obleka njene duše je bila zamazana.

Le nekoč je storila neko dobroto, a še ta ni bila bogvé kaj vredna.

Po letu je bilo, ko je klečala pri potoku in prala salato. In tu ji je ušlo eno samo peresce. Zasmejala se je in rekla:

„Pojdi v Božjem imenu!“ To je bilo največje dobro delo te žene. Lahko vidite, kako malo dobrega je bilo na nji.

Tako je živela dolgo let in umrla. In ko je zadnjič dihnila in ko je sveti Peter, ki je videl njeno smrt skozi nebeško okence, se je obrnil do našega Gospoda:

„Kaj je s to-le tukaj?“

„Nič ni!“

S tem seveda ni bil sv. Peter zadovoljen. Menil je, zaradi onega peresca se pač spodobi stari ženici kotiček v nebesih. In ko ni odjenjal prositi Boga, se je usmili Bog ženice in rekel:

„Ako bodeš potegnil dušo te žene na onem perescu v nebesa — bodi! Lahko bo ostala v nebesih.“

Sveti Peter je opomnil dušo, naj se le previdno drži peresca. Prav gotovo jo bode potegnil v nebo.

Nekoliko časa je šlo dobro.

Med potem pa sta srečala še nekaj ubogih dušic, ki tudi niso mogle takoj v nebesa. Komaj so zapazile svetega Petra, ki je vlekel ono dušo v nebesa, so se hotele tudi same oprijeti peresca.

Tega pa ni pustila ona žena; zopet se ji je bila zbudila v srcu stara nevoščljivost.

„Proč!“ je vzkliknila in pahnila na desno in levo. Med tem pa se je peresce raztrgalo in ženina duša je pala naravnost v pekel in sicer tje, kjer je najbolj gorelo

Gospod pa je rekel svetemu Petru:

„No, kaj je?“

In sedaj je Peter odgovoril:

„Nič ni!“

Vidite, tako je! — Ste čuli?

Na sredi poljane . . .

Na sredi poljane, na sredi poljane
Mi vrtec stoji, mi vrtec stoji.
Na njem pa nobene, na njem pa nobene
Cvetice še ni, cvetice še ni.

Gredice še niso, gredice še niso
Obdelane nič, obdelane nič.
Ograje še nima, ograje še nima
Ta mali vrtič, ta mali vrtič.

Pa saj to ni vrtec, pa saj to ni vrtec
Na sredi polja, na sredi polja!
Ta vrtec je, dete, ta vrtec je, dete:
Tvoj vrtec srca, tvoj vrtec srca!

Da vendar bi Jezček, da vendar bi Jezček,
Vrtnarja ti dal, vrtnarja ti dal,
Ki v vrtec srca bi, ki v vrtec srca bi
Kreposti vsejal, kreposti vsejal!

U. Zakrajšek.

Utrinek.

Zimica, zimica bela
Spet je v vasico prispela,
Kod — to sam škrateljček znaj...!

Vsáhnili korčki so rdeči,
Vtihnili spevi kipeči . . .
Mene prešel ni smehljaj . . .

Saj mi še lepše cvetlice
Zimice nežne ročice
Ljubko, okusno tako

Vezejo v dihih studénih,
V jutranjih dihih meglenih
V majčkeno okence to . . .

Cvetke ledene . . .! Spomini
Vstajajo v srčni globini . . .
Rožni maj, kje si še ti!

No, če pa kdaj nevesel sem,
Čutim, da tak osamel sem,
Tájnostno se oglasi.

V srčecu slavček živahni,
Šali se v pesmici lahni
Z mano, da nisem več sam . . .

Shranil pa snoči utrinek
Njega čutil sem . . . V spominek
Tu ga poklonim zdaj vam . . .

Savo Zagorski.

Odnesel mi je zimski dih . . .

Na južna tla, cvetoča tla
Želja in mislij barčico
Odnesel dih je zimski ta,
Da dušico spet vzrádosti,
To nežno samotarčico,
Mi jug živahni, zéleni . . .

Lepo, prijetno tam je, vem . . .
Ej, zimice tam ní sedaj,
Ponosna palma v svoj objem
Zamorcev vabi sto in sto,
Izza ograj pa blag smehljaj
Oranža nudi jim ljubkó . . .

Iznad gajev teh osámljenih
Željâ in mislij barčico
Odnesel mi je zimski dih,
Da dušico vtolaži jug,
To tožno samotarčico,
Ter vzljubi jo kot veren drug.

A skor, a skor priplavalâ
Nazaj mi barčica je spet,
In duša je vzdihavala:
„O lep, dà, lep si južni raj!
Še lepši je domači svet,
Čeprav v njem zimica je zdaj.“

Savo Zagorski.

Iz zaklada naših pregovorov.

15. Ni vse zlato, kar se sveti.

V šoli so nam pripovedovali o nekem čudaku, ki si je bil vtepel v glavo, da hoče na vsak način najti umetnost, kako bi se iz kamenja delalo čisto zlato. Takrat sem se seveda smejal takemu sanjaču; a sedaj, ko sem izkusil že dokaj sveta, se mu nič več ne smejem, marveč zdi se mi, da bi se mu še prav spoštljivo priklonil, ko bi ga sedaj srečal. Mož namreč še ni bil tako zelo napačen; imel je vsaj to dobro misel, da je hotel narejati pošteno — pravo zlato!

A pozneje so pa nastopili drugi možički, kateri pa niso imeli nič več onega poštenega namena, da bi narejali pravo zlato, marveč iznašli so neko mešanico, ki ima zunanjo podobo pravega zlata, a po vrednosti je daleč, daleč za zlatom. In vendar kolikrat so bili ogoljufani preprosti ljudje, ki niso vedeli še za to novost. Ko so pa izvedeli, so nevoljno rekli: „Ni vse zlato, kar se sveti.“

O Indijancih pa pripovedujejo, da so iz stekla ponarejene bisere višje cenili, kakor prave, ker so se jim lepše svetili. Taki bedaki bi tudi za pravo zlato imeli vse, kar je le podobno zlatu, vse, kar se tako sveti, kakor zlato. Saj bi jih pameten človek še težko prepričal, da „ni vse zlato, kar se sveti.“

Pregovor nas torej svari, naj nikar vselej ne verjamemo svojim očem, ker je mnogo takih reči, ki se lepše vidijo na zunanje, nego so v istini.

Kolikrat vidiš ljudi, imenitno oblečene, ki se radi prikazujejo v imovitejših družbah; a naš pregovor, ki pozná njih pravo uboštvo, bi rekel: „Saj še za sol nimajo, pa se tako postavljajo in šopirijo, — ni vse zlato, kar se sveti!“

Kolikrat opazuješ ljudi, ki se delajo jako učene, radi govoré v tujih izrazih, v izposojenih besedah, hitro prodajajo, kar so mimogredé zajeli v kaki učeni knjigi itd.; a naš pregovor, ki v takih rečeh rad poseže nekoliko globočje, se nasmehne in pravi: „Tukaj je le nekoliko plev, zrnja nič, so le pene, bistre studenčnice boš iskal zaman, — ni vse zlato, kar se sveti!“

Oj, saj se še semtertja utihotapi med pobožne ljudi kak čudak, ki je bolj podoben onim svetniškim podobam na altarju, ki so narejene iz lesa in od zunaj pozlačene, kakor pa pravim svetnikom, ki so v nebesih in so nekaj na zemlji Bogu služili s plemenitim srcem in v pravi popolnosti brez hlimbe.

Mnogokrat preprost človek silno blagruje bogate in imenitne ljudi, katerim se ni treba s tolikim trdom potiti za vsakdanje potrebe, češ, kako so pač srečni! A ko bi jim videl v srce tako kakor naš pregovor, ki tudi pri takih navidezno srečnih opazuje marsi-katero grenko in vročo solzo, ki ostane scveda svetu prikrita, bi pač tudi pritrdil: „Ni vse zlato, kar se sveti!“ In gotovo bi lažje nosil svoj križ, ki je bržkone še lažji, nego so križi onih, katere je zavidal.

Osobito pa svari naš pregovor mlade in neizkušene ljudi, naj nikar ne sodijo samo po zunanjo-ti, da se ne goljufajo; naj nikar preveč ne verjamejo sladkim besedam in laskavim poklonom, da se jim pozneje ne bo treba kesati, ko bi že prepozno prišli do prepričanja, da ni vse zlato, kar se sveti!

Ti pa, mladi čitatelj, če hočeš res kdaj veljati pred Bogom in poštenimi ljudmi, trudi se naravnost in odkritosrčno s plemenitim naporom, da boš po svojem blagem značaju v resnici in popolnosti to, kar želiš in moraš biti, ne pa na videz! — ne ponarejeno, marveč pravo zlato!

Nove knjige in listi.

1. *Mladinska knjižnica*, prvi zvezek: Brinar Jos *Medvedji lov* in Čukova gostija, dve povesti. Cena kart. 80 v, po pošti 90 v. Založil L. Schwentner. V Ljubljani 1900. — G. Jos. Brinar zna jako živo in zanimivo pripovedovati *Medvedji lov* je povest, v katero je vpletenih nekaj prizorov, s kakoršnimi se radi pobahajo lovci v veseli družbi. — Čukova gostija pa pravzaprav ni povest, marveč (živalska) pravljica saljivega značaja, ki se naslanja na znano narodno: „Čuk se je oženil“ itd. Ker ima mladina rada kaj veselega in smešnega, se ji bo gotovo priljubil ta zvezček.

2. *Pri Vrbovcem Grogi* Povest za dečke in deklice v dobi od 7 do 12. leta. Po nemškem izvirniku spisal Janko Leban. Ljubljana. 1900. Založil in prodaja J. Giontini. — Cena 40 v., po pošti 43 v. To je jako mikavna povest, ki nas spominja onih pristrčnih povestic Kristofa Šmida, v katerih ima kaka žival posebno ulogo, ki povzroča pri otrocih veselje, žalost, iznenadenje, spoznavanje dobrih ali zlih ljudi itd. Pravilno je rečeno o živali, da p o g i n e, le enkrat se je urinila pomota, češ, da ovca umira. To pa posebno zato omenimo, ker ima neka druga mladinska knjiga dosledno ta nedostatek; le o čebeli in ribi navadno pravijo, da umrè. Knjižica je lepo in gladko pisana, ter jo toplo priporočamo. Posebno o božičnem času naj bi jo čitala mladina, kateri je namenjena

3. *Mladinski glasi*. Uglasbil P. Angelik Hribar. (Ponatis iz „Angelčka“). I. Mladinske pesmi Jos. Stritarja (iz knjižice „Pod lipo“, dvoglasno.) Cena 24 vin. II. Pesmi svetne in cerkvene (četeroglasno). Cena

40 vin. — V II. zv. je štiriindvajset svetnih in šest mašnih pesmij, četeroglasno tako uglasbenih, da se lahko pojó tudi eno-, dvo- ali triglasno s spremljevanjem. Ker je znano in obče priznано, da se P. Angelik odlikuje med onimi glasbeniki, ki znajo v svojih napevih najboljše zadeti ob narodovo struno, upamo, da bo s to izdajo jako ustrezno vsem prijateljem slovenskega petja, zlasti še mladini in nje vzgojiteljem.

Rešitev zastavice v 1. številki:

Boben.

Prav so rešili: Krapš Zdenka, Jurjavčič Marija, Gruden Angela, Pečirer Mar., Turk Gabrijela učen. V. r. v Idriji; Knez Roza, Kranje Micka, Novak Fani, Šapla Pavla in Jožica, učenke VI. razr. pri č. šolskih sestrah v Mariboru.

Rešitev „Rebusa“ v 1. številki:

Natakar ima denar.

Prav so rešili: Praprotnik Nežka v Braslovčah; Novak Gojmir in Leopold, učenca v Idriji.

Oboje so prav rešili: Bolka Fr. in Lapajne Vinko, tretješolca v Ljubljani; učenke IV. razr. Franc-Jozefove dekliške ljudske šole v Ljutomeru: Plaskan Ivan, Omladiš Filip, Smajš Miha, Cizej Vinc., Kraševce Jan, Perger Fr. in Miha, Kramer Fr., Grah Ferd., Novak Ant., Zagoričnik Vinc., Turnšek Alojzij, Uratnik Ant., Omladič Jož., Česnik Jan., Dobrišek Mat., Rojnik Karol, Korun Fr., Pečevnik Avg., Hribnik Al., Rak Fr., Robida Viktor, Novak Jan., Rizmál Mart., Baš Vinko, Matko Blaž, Plonko Jer., učenici II. razr. v Braslovčah; Rizmál Neža, Rojnik Mar., Trglav Mar., Plaskan Liza in Franca, Usar Mar., Muhovec Ter., Zajec Mar., Virant Anton, Šporn Mar., Perger Alojzija, Dobrišek Mar., Stakne Jul., Turk Mar., Piki Ter., Prislau Mar., Brinovec Mar., učenke II. razreda v Braslovčah; Svetina Tonček in Stanko, učenca III. razr. v Pliberku; Jarc Stanko, uradnik v Sevnici; Jarc Minka v Braslovčah; Kilar Riko, učenec III. razr. na c. kr. vladnici; Jorovšek Mela, Meglič Roza, učenki V. razr. na Vranskem.

„Vrtece“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h. — Uredništvo in upravnistvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripraviški dom“. — Urejuje Ant. Kržiš. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.